

УДК 631.16

ФАКТОРИ І СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ

Миндра І.А., викладач

Черкаський державний технологічний університет

В данной статье исследованы основные факторы и определены стратегические ориентиры развития сельского хозяйства Черкасского региона, проанализированы имеющиеся тенденции в данной сфере, определены особенности формирования цен на сельскохозяйственную продукцию, сделан вывод об отсутствии заметного сужения „ножниц” цен в сфере аграрного товарообмена. Обоснована целесообразность внедрения государственной программы интенсификации развития сельского хозяйства.

In given clause the major factors are investigated and are determined strategic of development of an agriculture of the Cherkassk region, the available tendencies in the given sphere are analysed, is determined features of formation of the prices on agricultural production, the conclusion about absence of appreciable narrowing "scissors" of the prices in sphere of agrarian barter is made. The expediency of introduction of the state program of development of an agriculture is proved.

Вступ. Агропромисловий комплекс України завжди був і залишається нині однією із основних ланок її господарського розвитку, важливим об'єктом суспільно-географічних досліджень. Україна здавна виділялася як потужний виробник сільськогосподарської продукції, маючи значні переваги в територіальному поділі праці завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам, зокрема найкращим у світі чорноземам, багатому землеробському досвіду та виробничим навикам населення, вигідному економіко-географічному розташуванню щодо ринків збуту. Традиційно основою спеціалізації АПК було виробництво зерна, цукрових буряків і цукру, соняшнику та олії, льону, овочів і фруктів, продукції тваринництва [1]. Не менш важливою дана сфера є для Черкаського регіону. На сучасному етапі соціальне благополуччя населення Черкаської області і стабільність у суспільстві прямо залежать від стану справ в сільському господарстві. Це пов'язано, передусім, з тим, що, по-перше, воно забезпечує населення життєво важливими продуктами харчування, і, по-друге, дана сфера є пріоритетною в регіоні і забезпечує значну частку валового регіонального продукту.

Аналіз останніх джерел. Дослідженню проблем розвитку агропромислового комплексу присвячено чимало праць і досліджень. Серед провідних науковців, які здійснили вагомий вклад у вивчення даної проблематики, варто виділити таких як В.Г. Андрійчук, Г.В. Балабанов, П.С. Березівський, О.М. Бородіна, П.П. Борщевський, П.І. Гайдуцький, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, М.Я. Дем'яненко, М.І. Долішній, Т.Г. Дудар, Р.А. Іванух, В.І. Копитко, М.Ф. Кропивко, В.В. Липчук, А.С. Лисецький, І.І. Лукінов, Л.О. Мармуль, І.Р. Михасюк, В.М. Нелеп, О.М. Онищенко, М.К. Орлатий, Б.Й. Пасхавер, А.М. Стельмащук, Р.І. Тринько, О.М. Царенко, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин, М.Д. Янків та ін.

Разом із тим, зважаючи на унікальну значущість агропромислового комплексу (і, зокрема, сільського господарства) для життєдіяльності населення, і поряд із цим, на наявність значної кількості проблем, є доцільним проведення більш глибокого дослідження, яке має на меті визначення факторів і стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства в Черкаському регіоні.

Перехід до ринкової економіки в Україні призвів до докорінних змін у функціонуванні агропромислового комплексу. Період аграрних реформ характеризується спадом виробництва, руйнуванням виробничого потенціалу, спадом життєвого рівня сільського населення практично у всіх регіонах держави. Проведення земельної реформи та реорганізація сільськогосподарських підприємств, паювання і поділ землі забезпечили ліквідацію державної монополії на землю, перетворення сільгоспвиробників – агропідприємств, фермерських та особистих підсобних господарств – в юридично незалежні від держави суб'єкти господарювання [2, с. 3].

Базовою галуззю внаслідок агропромислової спрямованості, регіональної економіки Черкаського регіону є сільське господарство. Разом із тим, сільське господарство, як і раніше, є збитковим, внаслідок ряду основних причин, у тому числі триваючого диспаритету цін на аграрну продукцію.

Підсумки розвитку сільського господарства в Черкаському регіоні за 2007 рік вкотре підтвердили існування перманентної кризи в даному секторі економіки. Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства в регіоні за відповідний рік зменшились на 4,5 % (рис. 1).

Рис. 1. Індекси продукції сільського господарства, у % до попереднього року

Найбільший обсяг сільськогосподарської продукції зафіксовано у 2000 році (як рослинницької, так і тваринницької), ще один „сплеск” спостерігався у 2004 році. Слід зазначити, що зростання загального обсягу сільськогосподарської продукції було зумовлено зростанням обсягу продукції рослинництва.

Натомість 2007 рік характеризується суттєвим зменшенням обсягу рослинницької продукції (на 22,6 %) порівняно зі 2006 роком при одночасному зростанні (на 19,3 %) обсягу продукції рослинництва [3].

Зазвичай таку ситуацію можна пояснити несприятливими погодними умовами, що призвели до значних втрат врожаю зернових. Проте цілком зрозуміло, що погіршення із року в рік стану справ у сільському господарстві свідчить про необхідність невідкладного вживання заходів з боку держави щодо відновлення сільськогосподарського потенціалу, адаптації цього сектору економіки до функціонування в ринкових умовах. Особливо велике значення це має з точки зору регіональної політики, адже занепад сільського господарства призводить до деградації села, загострення демографічної кризи тощо [4].

Поряд із зменшенням обсягів сільськогосподарської продукції спостерігається зростання цін на життєво важливі продукти. Зокрема, за 2007 рік ціни на зернові та зернобобові культури зросли в 1,6 разу, на насіння соняшнику – у 2 рази, овочі – в 1,3 разу, молоко та молочні продукти – в 1,6 разу, яйця – в 1,3 разу. Однак при цьому варто зазначити, що ціни на деякі продукти знизились (на 14,8 %), на картоплю – на 32,7 %, на худобу і птицю (у живій вазі) – на 3,2 % (табл. 1) [5].

Ціни в сільському господарстві мають велике значення для системи ціноутворення загалом. Вони є вихідними для системи цін на споживчі товари, що виробляються із сільськогосподарської сировини. За цими цінами сільськогосподарська продукція реалізується колективними господарствами, фермерськими господарствами, приватним сектором державі, переробним підприємствам усіх форм власності, у торговельну мережу та безпосередньо споживачам. Такі ціни впливають на кінцеві роздрібні ціни, темпи розвитку сільського господарства, промисловості, рівень оплати працівників галузі.

Загалом політика держави спрямована на забезпечення інтересів розвитку промисловості та сільського господарства, зростання матеріальної зацікавленості працівників сільського господарства у виробництві продукції з урахуванням потреб держави та попиту населення. Система цін на продукцію сільського господарства та послуги, що надаються підприємствам цієї галузі, мають сприяти розвитку сільськогосподарського виробництва, підвищенню ефективності всіх галузей і підрозділів агропромислового комплексу (АПК), еквівалентному обміну між містом і селом.

Ціни АПК мають особливості, що пояснюються чинниками, які діють у цій сфері. Так, ціни АПК впливають на рівень роздрібних цін на споживчі товари, тому що переважна більшість останніх формується з продукції сільськогосподарського виробництва. У роздрібній ціні, як правило, більшу частку становить ціна закупівлі, тобто ціна підприємства АПК. Ціни АПК, у свою чергу, залежать від цін на

продукцію важкої промисловості, будівельного комплексу та підприємств, що здійснюють ремонтні роботи, від тарифів на вантажні перевезення, цін на пально-мастильні матеріали.

Таблиця 1

**Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами
(крім малих) продукції сільського господарства**

(грн за т)

	Зернові та зернобобові культури	Насіння соняшнику	Цукрові буряки	Картопля	Овочі всього	Худоба та птиця (у живій вазі)	Молоко та молочні продукти	Яйця, за тис. шт.
1996	170,5	269,3	38,5	272,7	388,2	1009,8	167,5	117,6
1997	168,4	261,8	65,8	226,3	537,0	1069,7	216,2	124,0
1998	147,1	310,0	55,9	264,6	471,4	1583,9	277,0	126,0
1999	196,8	547,3	70,4	348,7	662,5	1778,3	368,9	145,3
2000	441,4	523,1	96,9	468,7	778,3	2394,1	552,5	189,9
2001	392,9	760,6	132,6	385,8	1114,9	4209,6	606,7	212,8
2002	325,4	789,3	110,8	460,8	1271,2	3613,0	530,1	184,1
2003	499,3	789,2	135,1	569,6	1844,3	3726,6	719,7	198,6
2004	444,8	1277,6	123,7	486,3	2396,1	5265,1	885,8	221,6
2005	400,9	1001,2	167,5	573,9	3161,9	7163,6	1205,7	232,1
2006	519,8	964,3	167,8	1421,7	2557,4	6353,8	1132,0	188,9
2007	845,9	1952,9	143,0	956,1	3200,2	6148,4	1812,1	241,8

* Складено за даними [5].

В цілому помітні тенденції до зростання цін на продукцію сільського господарства, не дають підстав для висновку про наявність звуження „ножиць” цін у сфері аграрного товарообміну.

Наслідком диспаритету цін є хронічна збитковість сільськогосподарської галузі. Згідно з статистичними даними, протягом чотирьох років поспіль (1996-1999 рр.) галузь була збитковою – загальна сума збитків за ці роки становила 12,9 млрд грн. Тільки у 2000 р., після підвищення, порівняно з попереднім роком ціни на зерно виросли в 2,2 разу, сільське господарство одержало прибуток обсягом 1,4 млрд грн. Близько одного мільярда гривень було одержано прибутку і в 2001 р., але наступний, 2002 рік, внаслідок зниження середніх цін на всю продукцію знову став збитковим для сільського господарства, далі успішним був 2004 рік, потім знову занепад.

Особливого занепаду внаслідок диспаритету цін зазнало тваринництво. Низькі закупівельні ціни на тваринницьку продукцію зумовили збитковість виробництва всіх її видів протягом довгого періоду, починаючи з 1995 р. Це спонукало селян до масового скорочення поголів'я худоби. За кількістю поголів'я великої рогатої худоби Україна знаходиться нині на рівні 1948 р., а за поголів'ям корів – на рівні 1945 р., при цьому поголів'я корів продовжує зменшуватися [6].

Висновки. Таким чином, без усякого сумніву, можна констатувати, що відродження зруйнованої сільськогосподарської галузі неможливе без державного регулювання цін у сфері аграрного товарообміну, як би проти цього не заперечували міжнародні позикодавці – Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. Потрібна багатовекторна державна програма, спрямована на відчутне послаблення диспаритету цін, а також система контролю за ходом її виконання.

Нині магістральним напрямом підвищення ефективності всіх структурних підрозділів АПК є перехід на шлях інтенсивного розвитку. Інтенсифікація сільського господарства означає збільшення виробництва продукції в розрахунку на одиницю ресурсів. Визначальною проблемою для України нині є відсутність чітких стратегічних та тактичних пріоритетів розвитку галузей АПК, зокрема, центральної його ланки – сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://ukr-tur.narod.ru>
2. Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.10.01 / В.І. Копитко; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2006. – 46 с.
3. www.ukrstat.gov.ua
4. www.niss.gov.ua
5. <http://www.stat.cherkassy.ua>
6. Шморгун Л.Г. Ціновий диспаритет: чи звужуються „ножиці” цін у сфері аграрного товарообміну? // <http://www.nbu.gov.ua>